

Sygn. akt I Ns 219/18

POSTANOWIENIE

Dnia 4 grudnia 2018 r.

Sąd Rejonowy w Kłodzku Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSR Eliza Skotnicka

Protokolant sekr. sąd. Magda Biernat

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 grudnia 2018 r. w Kłodzku

sprawy z wniosku C. P.

przy udziale J. H. (1), J. R. (1), W. H. i E. H. (1)

o dział spadku po H. P.

postanawia:

I. ustalić, że w skład spadku po H. P. zmarłej 5 lutego 2017 roku w N., ostatnio zamieszkałej w N., wchodzi:

1. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w N. przy ulicy (...) o powierzchni 44 m², dla którego Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...), o wartości 84000 zł,
2. udział wynoszący 1/2 część w prawie własności nieruchomości położonej w N. przy ulicy (...) o powierzchni 18 m², numer działki (...), zabudowanej garażem, dla której Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...), o wartości 7500 zł,
3. udział wynoszący 9/160 części w lokalu niemieszkalnym – garażu stanowiącym odrębną nieruchomość o powierzchni 15,81 m², położonym w Ż. przy ulicy (...), dla którego Sąd Rejonowy w Ż. prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem wynoszącym 1/22 część w częściach wspólnych budynku i prawie użytkowania wieczystego działki gruntu objętej księgą wieczystą (...)/, o wartości 564 zł,

II. dokonać działu spadku po H. P. w ten sposób, że nieruchomości opisane w pkt I podpunkt 1, 2 i 3 postanowienia przyznać na własność wnioskodawcy C. P., synowi (...), w całości, bez obowiązku spłat na rzecz uczestników W. J. H. (2) i E. H. (1),

III. zasądzić od wnioskodawcy C. P. na rzecz uczestniczki J. H. (1) 5367 zł (pięć tysięcy trzysta sześćdziesiąt siedem złotych) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w przypadku uchybienia terminu płatności,

IV. zasądzić od wnioskodawcy C. P. na rzecz uczestniczki J. R. (1) 5367 zł (pięć tysięcy trzysta sześćdziesiąt siedem złotych) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w przypadku uchybienia terminu płatności,

V. zasądzić od uczestniczek J. R. (1) i J. H. (1) na rzecz wnioskodawcy C. P. kwoty po 187,73 zł (od każdej z uczestniczek) tytułem zwrotu kosztów procesu,

VI. nakazać uczestniczkom J. R. (1) i J. H. (1), aby uiściły na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kłodzku kwoty po 374,53 zł tytułem zwrotu wydatków tymczasowo wyłożonych przez Skarb Państwa,

VII. znieść pozostałe koszty postępowania między stronami.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca C. P. wniósł o dokonanie działu spadku po H. P. zmarłej w 5 lutego 2017 roku, w ten sposób, że wchodzące w skład spadku nieruchomości, a to spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w N., przy ul. (...) o powierzchni użytkowej 41,34 m² objęte księgą wieczystą (...) o wartości 60.000 zł, udział 1/2 część w nieruchomości powierzchni 18 m² położonej w N., przy ul. (...), zabudowanej garażem, objętej księgą wieczystą (...) o wartości 5000 zł oraz udział 9/160 w prawie własności garażu nr (...) położonym w Ż. wartości 564 zł przyznać na własność wnioskodawcy z obowiązkiem spłaty na rzecz uczestniczki J. R. (1) i J. H. (1) po 5000 zł i bez obowiązku spłaty na rzecz W. H. i E. H. (1). W uzasadnieniu wniosku w części dotyczącej wysokości spłat wskazano, że wnioskodawca przed zawarciem związku małżeńskiego od 18 sierpnia 1976 roku pozostawał ze spadkodawczynią w konkubinacie i w tym czasie poniósł w całości koszty wykupu lokalu mieszkalnego, a także koszty jego remontu, czyniąc nakłady ze swojego majątku osobistego na majątek osobisty konkubiny. Wnioskodawca w tym czasie pracował w K. (...) K. w N. na stanowisko górnik dołowego, a spadkodawczyni nie pracowała zawodowo. Spadkodawczyni przysługiwało lokatorskie spółdzielcze prawo do lokalu, które w 1982 roku zostało przekształcone we własnościowe. Wnioskodawca przez wiele lat sprawował osobistą opiekę nad ciężko chorą na chorobę Alzheimera i paraliż lewostronny po udarze żoną i ponosił koszty jej utrzymania przekraczające znacznie wartość otrzymywanej przez nią emerytury. Spadkodawczyni pracowała zawodowo przez bardzo krótki czas i z uwagi na zły stan zdrowia już w 1980 roku przeszła na rentę chorobową. Ostatecznie wnioskodawca podał, że dokonał spłaty 20 000 zł na rzecz spadkobierczyni testamentowej, a córki uczestniczki J. J. H. R. w zamian za odrzucenie przez nią spadku po H. P., skutkiem czego uczestnicy jako spadkobiercy ustawowi nabyli prawo do spadku.

Uczestniczki J. H. (1) i J. R. (1) wniosły o dokonanie działu spadku w sposób wskazany we wniosku, lecz zakwestionowały wartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, która ich zdaniem wynosi co najmniej 100 000 zł oraz zwartość udziału w nieruchomości garażowej położonej w N., wskazując że wynosi ona ok. 10 000 zł. Zdaniem Uczestniczek uwzględniając powyższe wartość majątku spadkowego wynosi 110564 zł, a zatem uczestniczkom należą się spłaty po 18427 zł. Zdaniem uczestniczek okoliczności wskazane we wniosku nie dają podstawy do obniżenia należnej im spłaty. Ponadto zaprzeczyły twierdzeniom wnioskodawcy, że pokrył on w całości koszty przekształcenia lokatorskiego spółdzielczego prawa do lokalu w prawo własnościowe.

Uczestnicy W. H. i E. H. (1) wnieśli o dokonanie działu spadku po H. P. zgodnie z wnioskiem.

Bezspornym między stronami był skład masy spadkowej po H. P..

Bezspornym było, że H. P. pozostawiła testament notarialny sporządzony 21 listopada 1996 r., w którym do całości spadku powołała swoją siostrzenicę J. R. (2).

J. R. (2) odrzuciła spadek po ciotce na podstawie testamentu, w zamian za otrzymaną od wnioskodawcy zapłatę 20 000 zł.

Sąd ustalił ponadto następujący stan faktyczny :

Sąd Rejonowy w Kłodzku Postanowieniem z dnia 3 października 2017 r. stwierdził, że spadek po H. P. zmarłej w dniu 5 lutego 2017 r. w N., podstawie ustawy nabyli jej mąż C. P. w 1/2 części spadku, jej siostry J. R. (1) i J. H. (1) w udziałach po 1/6 części spadku oraz jej bratanica W. H. i bratanek E. H. (2) w udziałach po 1/12 części spadku.

Dowód:

- odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Kłodzku w sprawie (...);

W skład spadku po H. P. zmarłej 5 lutego 2017 roku w N., ostatnio zamieszkałej w N., wchodzą:

4. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w N. przy ulicy (...) o powierzchni 44 m², dla którego Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...), o wartości 84000 zł,

5. udział wynoszący 1/2 część w prawie własności nieruchomości położonej w N. przy ulicy (...) o powierzchni 18 m², numer działki (...), zabudowanej garażem, dla której Sąd Rejonowy w Kłodzku prowadzi księgę wieczystą (...), o wartości 7500 zł,

6. udział wynoszący 9/160 części w lokalu niemieszkalnym – garażu stanowiącym odrębną nieruchomość o powierzchni 15,81 m², położonym w Ż. przy ulicy (...), dla którego Sąd Rejonowy w Ż. prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem wynoszącym 1/22 część w częściach wspólnych budynku i prawie użytkowania wieczystego działki gruntu objętej księgą wieczystą (...)/, o wartości 564 zł,

Dowód:

- odpisy ksiąg wieczystych k. 10,11,13;

- opinia biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości mgr inż. P. k. 92 – 128.

Wnioskodawca C. P. pozostawał w związku nieformalnym i mieszkał z H. P. od 1976r. Wnioskodawca zameldowany był w N., przy ul. (...) od 18 sierpnia 1976r. Wnioskodawca zawarł związek małżeński ze spadkodawczynią 5 kwietnia 1991r. Wnioskodawca od 1969 roku do 1995r. pracowała w (...)w N., z prawem do wynagrodzenia za pracę oraz premii regularnej. W 1995r. przeszedł na emeryturę, która w 2013r. wynosiła 41503 zł rocznie, w tym samym czasie emerytura H. P. wynosiła 4672 zł rocznie.

Dowód:

zeznania świadków:

- S. I. k. 71;
- T. P. k. 72;
- Z. W. k. 72v – 73;
- kserokopia skróconego aktu małżeństwa k. 79;
- świadectwo pracy wnioskodawcy k. 80;
- roczne obliczenie podatku przez organ rentowy k. 81,82;

Spadkodawczyni H. J. (następnie P.) otrzymała przydział lokalu mieszkalnego na prawach własnościowego prawa do lokalu przy ul. (...) w N. 25 stycznia 1983r.

Wkład budowlany niezbędny do przekształcenia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego położonego w N. przy ul. (...) na spółdzielcze własnościowe prawo w okresie od grudnia 1982 r. do stycznia 1983r. wynosił 247 600 zł przed denominacją. Na wkład budowlany zaliczona została wartość wkładu mieszkaniowego do wysokości 79200 zł przed denominacją. Kwota 67360 zł przed denominacją została umorzona (40% skredytowanego wkładu budowlanego). Jednorazowo płatna była kwota 101040 zł. Przeciętne wynagrodzenie w 1982r. wynosiło 11631 zł. Przeciętne wynagrodzenie w III kwartale 2018r. wynosiło 4580,20 zł.

Dowód:

- przydział lokalu nr (...) k. 62.

- Zaświadczenie Spółdzielni Mieszkaniowej w N. k. 12 i 134;

- przeliczenie wkładu mieszkaniowego k. 61;

Spadkodawczyni H. P. była osobą bardzo schorowaną, od wielu wymagała opieki drugiej osoby. Wnioskodawca łożył na wspólne utrzymanie i opiekował się swoją partnerką, a później żoną, która od 1980 roku z uwagi na stan zdrowia przeszła na stałą rentę. Spadkodawczyni od około 10 lat przed śmiercią była osobą obłożnie chorą, sparaliżowaną lewostronnie po udarze mózgu, ze stwierdzoną chorobą Alzheimera. Wymagała stałej opieki, którą w pełnym, zakresie zapewniał jej wnioskodawca. Wnioskodawca z dużym oddaniem i zaangażowaniem opiekował się żoną do chwili jej śmierci. Uczestniczki J. H. (1) i J. R. (1) nie były zaangażowane w opiekę nad siostrą. Spadkodawczyni w 2012r. została ubezwłasnowolniona całkowicie, a wnioskodawca C. P. został jej opiekunem prawnym.

Dowód:

zeznania świadków:

- S. I. k. 71;
- T. P. k. 72;
- Z. W. k. 72v – 73;
- Zaświadczenie w sprawie (...).

Sąd zważył, co następuje:

Problematykę wspólności majątku spadkowego i jego sądowego podziału normują w sferze materialnoprawnej przepisy art. 1035-1046 k.c. (przy czym art. 1035 k.c. zawiera kolejne odesłanie nakazując stosować odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych), a w sferze proceduralnej art. 680-689 k.p.c. W art. 688 k.p.c. znajduje się zaś kolejne odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów o zniesieniu współwłasności, w szczególności do art. 618 § 2 i 3 k.p.c.

Podstawową kwestią w sądowym dziale spadku jest zatem ustalenie składu majątku podlegającego podziałowi. Przedmiotem tego podziału winien być, zgodnie z art. 1038 § 1 k.c. cały spadek. W myśl art. 684 k.p.c. skład i wartość spadku ustala Sąd, który określa jakie przedmioty majątkowe podlegają podziałowi, przy czym zauważyć należy, że norma art. 684 k.p.c. nie stwarza dla Sądu uprawnień do prowadzenia z urzędu dochodzenia mającego na celu ustalenie, czy i jakie składniki majątku podlegają jeszcze podziałowi oprócz tych wskazanych przez strony. Jako zasadę przyjmuje się, że w toku postępowania o dział spadku podziałowi podlega całość majątku według stanu na dzień otwarcia spadku, natomiast wartość według cen w chwili dokonywania działu. Oznacza to, że podziałem objęte są jedynie składniki majątku wchodzące w skład spadku, a istniejące w chwili dokonywania działu (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1979 roku, III CRN 137/79, OSNCP 1980, nr 2, poz. 33).

Zgodnie z art. 686 kpc w postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także między innymi o spleconych długach spadkowych.

Skład majątku spadkowego w niniejszej sprawie był bezsporny. Ponadto uczestnicy E. H. (1) i W. H. zgodzili się na przyznanie całego majątku spadkowego wnioskodawcy bez obowiązku spłat na ich rzecz. Spór rozstrzygany był pomiędzy wnioskodawcą a siostrami spadkodawczyni J. H. (1) i J. R. (1) i dotyczył wyłącznie wysokości należnych tym uczestniczkom spłat. Wnioskodawca wnosił o obniżenie spłat na rzecz uczestniczek przez zastosowanie art. 5 k.c. przy ustaleniu ich wysokości.

Należy zgodzić się z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 24 stycznia 2007 r. (III CZP 117/06 OSNC 2007, nr 11, poz. 165), w której SN przyjął, że nie jest wyłączone stosowanie art. 5 k.c. do żądania zniesienia

współwłasności nieruchomości. SN wskazał w nim, że przestrzeganie zasad współzycia społecznego powinno być immanentnym czynnikiem każdego zachowania się w każdej sytuacji (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 1962 r., 4 CO 9/62, OSNCP 1963, nr 1, poz. 7 lub uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 7 czerwca 1971 r., III CZP 87/70, OSNCP 1972, nr 3, poz. 42). Wprawdzie w niektórych, nielicznych wypadkach Sąd Najwyższy wyłączył stosowanie art. 5 k.c., np. w sprawach o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym lub w sprawach o ustalenie nieważności czynności prawnej (por. wyroki z dnia 22 września 1987 r., III CRN 265/87, OSNCP 1989, nr 5, poz. 80, z dnia 8 października 1965 r., I CR 265/65, OSNCP 1966, nr 7-8, poz. 123 i z dnia 10 października 2002 r., V CK 370/02, OSNP 2004, nr 2, poz. 21), a w innych dopuścił stosowanie tego przepisu tylko w sytuacjach szczególnie wyjątkowych, np. w sprawach o prawa stanu cywilnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów - zasada prawna - z dnia 7 czerwca 1971 r., III CZP 87/70, lub wyrok z dnia 4 lutego 1985 r., IV CR 557/84, OSNCP 1985, nr 11, poz. 181), to jednak dyrektywa powszechnego respektowania zasad współzycia społecznego nie została podważona.

Kwestia możliwości zastosowania art. 5 k.c. do żądania zniesienia współwłasności nieruchomości jest rozstrzygana jednolicie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przy czym podkreśla się, że żądanie zniesienia współwłasności można uznać za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego jedynie w wyjątkowych wypadkach. Stanowisko to wynikało nie tylko ze zobiektywizowanych reguł wyznaczających zakres stosowania art. 5 k.c., ale także z istoty współwłasności w częściach ułamkowych, która ma charakter tymczasowy (por. uchwała z dnia 20 kwietnia 1962 r., 4 CO 9/62 oraz postanowienia z dnia 3 grudnia 1966 r., III CR 301/66, OSNCP 1967, nr 12, poz. 220, z dnia 22 maja 1969 r., III CRN 202/69, OSNPG 1969, nr 12, poz. 81 lub z dnia 9 października 1981 r., III CRN 202/81). Artykuł 5 k.c. znajduje zastosowanie do ochrony przed wykonywaniem przysługującego drugiej stronie prawa podmiotowego, które w ramach stosunku współwłasności w częściach ułamkowych wyraża się prawem do żądania zniesienia współwłasności i to w pierwszej kolejności przez podział rzeczy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2011 r., I CSK 674/10).

W postanowieniu z dnia 25 maja 1998 r. (I CKN 684/97), wydanym w postępowaniu o podział majątku wspólnego, Sąd Najwyższy stwierdzając, że art. 212 § 1 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. oraz 1035 k.c. nie daje podstaw do zaniechania zasądzenia spłaty oraz orzeczenia o spłacie w wysokości niższej, aniżeli należna z racji udziałów przypadających stronom uznał, że tego rodzaju orzeczenie nie jest jednak wykluczone, o ile istnieją przesłanki do ustalenia, że domaganie się przez uczestnika spłaty w pełnej wysokości stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.). Podobnie w uchwale z dnia 30 listopada 1974 r. - III CZP 1/74 - OSNCP z 1975 r. poz. 37 Sąd Najwyższy, określając przesłanki istotne dla wyceny wartości spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i dopuszczalność miarkowania tej wyceny, wskazał również na dodatkową możliwość obniżania wartości należnej spłaty na podstawie art. 5 k.c.

Zarzut nadużycia prawa podmiotowego może być także podnoszony wobec wykonywania spadkowych praw podmiotowych. Pogląd ten w orzecznictwie Sądu Najwyższego znalazł swój wyraz wobec roszczeń z tytułu zachowku (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00, z dnia 7 kwietnia 2004 r., a także w uchwale z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, OSNC 1981, nr 18, poz. 81).

Mając powyższe na uwadze w ocenie Sądu w niniejszej sprawie istniały trzy zasadnicze argumenty przemawiające za przyjęciem, że żądanie uczestniczek zasądzenia im spłat w pełnej wysokości, odpowiadającej wartości ich udziałów w majątku spadkowym stanowiłoby nadużycie prawa podmiotowego;

- po pierwsze, to wnioskodawca dokonując spłaty spadkobierczyni testamentowej kwotą 20 000 zł doprowadził do tego, że spadek po H. P. nabyli spadkobiercy ustawowi w tym uczestniczki J. H. (1) i J. R. (1);

- po drugie, to wnioskodawca pokrył koszty związane z przekształceniem lokatorskiego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego we własnościowe, a jednorazowa wpłata dokonana na koniec grudnia 1982r. wyniosła 101040 zł przed denominacją;

- po trzeciej, wnioskodawca przez całe życie opiekował się z wielkim poświęceniem bardzo ciężko i obłożnie chorą spadkodawczynią, a uczestniczki nie pomagały siostrze w żadnej mierze.

Okoliczności powyższe musiały zostać uwzględnione przy ustalaniu należnych uczestniczkom spłat. Ostatecznie wartość majątku spadkowego, w oparciu o opinię biegłego sądowego, Sąd ustalił na 92064 zł, w tym wartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego 84 000 zł, wartość udziału w garażu 7500 zł i udział w garażu w Ż. 564 zł.

W ocenie Sądu nie może budzić wątpliwości, że dochody spadkodawczyni były bardzo skromne, z uwagi na stan zdrowia pracowała ona bardzo krótko i od 1980 roku pozostawała na niskim świadczeniu rentowym. Porównanie dochodów z tytułu emerytur wnioskodawcy i jego żony z 2013r. pokazuje, że spadkodawczyni otrzymywała emeryturę dziesięciokrotnie niższą niż wnioskodawca. Mając to na uwadze nie mogło ulegać wątpliwości, że uiszczona w grudniu 1982r. jednorazowo wpłata 101040 st. zł na uzupełnienie wkładu budowlanego została w całości zapłacona przez wnioskodawcę, który w tym czasie pracował w kopalni jako górnik dołowy i otrzymywał wysokie wynagrodzenie i premie. Waloryzacja tej jednorazowej wpłaty poprzez porównanie przeciętnego wynagrodzenia z 1982r. i 2018 r. pokazuje, że stanowiła ona wskaźnik 8,70 przeciętnego wynagrodzenia (101040 : 11631 zł - przeciętne wynagrodzenie w 1982r.). Odnosząc ten wskaźnik do przeciętnego wynagrodzenia w III kwartale 2018r. wynoszącego 4580,20 zł wartość tej jednorazowej wpłaty wynosiła ok. 39848 zł (8,70 x 4580,20 zł). Ustalając należną uczestniczkom spłatę, Sąd uznał, że zasadnym będzie pomniejszenie wartości ustalonego majątku o wartość tej jednorazowej wpłaty, której dokonał wnioskodawca, co dało kwotę 52216 zł (92064 – 39848 zł). Stąd należne uczestniczkom spłaty wynosiłyby 1/6 tej kwoty, czyli po ok. 8700 zł. W ocenie Sądu nie bez znaczenia była także dokonana przez wnioskodawcę spłata spadkobierczyni testamentowej. Nie może budzić wątpliwości, że gdyby wnioskodawca nie zapłacił J. R. (2) 20 000 zł za odrzucenie spadku na podstawie testamentu, to uczestniczki nie nabyłyby prawa do spadku po H. P. na podstawie ustawy. Zdaniem Sądu spłaty na rzecz uczestniczek powinny podlegać pomniejszeniu o 3333 zł, stanowiącą 1/6 z 20000 zł. Stąd należne uczestniczkom spłaty powinny, przy zastosowaniu zasad współżycia społecznego z art. 5 k.c., z uwzględnieniem wyżej wskazanych powodów, wynieść po 5367 zł (8700 – 3333 zł).

O kosztach postępowania orzeczono po myśli art. 520 § 1 k.p.c. znosząc wzajemnie koszty procesu między stronami, po przyjęciu, że koszty sądowe obciążają wnioskodawcę w połowie i każdą z uczestniczek biorących udział w podziale majątku po 1/4 części tych kosztów. Zważywszy, że łącznie koszty sądowe w niniejszej sprawie wyniosły 2249,06 zł, to wnioskodawca powinien je pokryć w połowie tj. do 1124,53 zł, a uczestniczki po 562,26 zł każda z nich. Tymczasem wnioskodawca uiszczył opłatę sądową w kwocie 500 zł i zaliczkę na wydatki związane z wydaniem opinii w kwocie 1000 zł, stąd uczestniczki powinny zwrócić wnioskodawcy po 187,73 zł. Jednocześnie uczestniczki zobowiązane są uiszczyć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kłodzku po 374 zł tytułem wydatków wyłożonych tymczasowo przez Skarb Państwa.

Mając powyższe na uwadze postanowiono jak w sentencji.